

Een archeologische opgraving bij Fraamklap, gemeente Loppersum (Gr.)

S.J. Tuinstra

ARC-Rapporten 2004-56

Groningen
15 oktober 2004
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In opdracht van Tauw bv uit Assen heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch onderzoek bij Fraamklap in de gemeente Loppersum (Gr.) uitgevoerd. De aanleiding hiervoor was de aanleg van een baggerdepot ten noorden van Fraamklap. Tijdens de aanleg van het depot zou de bovengrond ca. 0,6 meter worden ontgraven.

Het onderzoek vond plaats op 21 en 22 juli 2004 en werd uitgevoerd door drs. S.J. Tuinstra (projectleider) en M. Wiersma (veldtechnicus). De graafmachine werd geleverd door de firma Wiersma te Bedum.

1.2 Voorgeschiedenis

Het onderzoeksgebied bevindt zich in het deel van de provincie Groningen waar oude kweldergronden voorkomen. Het gaat dan om poldervaaggronden met een ontkalkte bovengrond (Berendsen 2000). De archeologische verwachting van het onderzoeksgebied is volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie) hoog (afb. 1). In de omgeving van het onderzoeksgebied komen verschillende wierden voor. Ten noorden ligt het wierdedorp Middelstum (CMA-nr. 07B-004), ten zuiden en oosten de wierde van Westerwijterd (CMA-nr. 07B-009 en 07B-011); (Brandt et al. 1992). Verder ligt ten oosten van het onderzoeksgebied het restant van een wierde 'De Pomp' (CMA-nr. 07B-010). Al deze wierden zijn als monumenten van hoge archeologische waarde aangeduid en wettelijk beschermd.

Naast deze dorpswierden zijn er in de omgeving van het onderzoeksgebied een aantal huiswierden bekend. Het gaat om CMA-nr. 07B-007, westelijk van het onderzoeksgebied en CMA-nr. 7B-013 ten noordwesten van het terrein. De huiswierde 07B-007 is een monument van hoge archeologische waarde en wettelijk beschermd, monument CMA-nr. 07B-013 heeft een archeologische waarde. Ongeveer 500 m ten zuiden van het onderzoeksgebied is een waarneming gedaan (nr. 9919) waarbij Romeins materiaal is aangetroffen. Over de aard van deze waarneming is verder niets bekend.

In een eerdere fase is op het terrein door het ARC bv een inventariserend oorkonderzoek uitgevoerd (Huis in't Veld 2004). Hierbij kwam vast te staan dat de bodem van het onderzoeksgebied grotendeels intact is. Gezien de hoge archeologische verwachting van het gebied, de landschappelijke situatie dichtbij een oude riviermeander, de nabijheid van verschillende kleine huiswierden en een waarneming uit de Romeinse Tijd, werd aanbevolen het IVO uit te breiden met proefsleuven. Dit advies is overgenomen door de Provinciaal Archeoloog van de provincie Groningen, dr. H.A. Groenendijk.

1.3 Doel van het onderzoek

Het proefsleuvenonderzoek heeft als primaire doelstelling het vaststellen van de behoudswaardigheid van het terrein in de zin van het selectiebesluit van het Ministerie van OC&W. In de tweede plaats moeten de resultaten van het onderzoek

kunnen worden gebruikt voor een eventuele planinpassing dan wel een vervolgonderzoek, mocht de locatie als behoudswaardig worden aangemerkt. Hiertoe is een Programma van Eisen (PvE) opgesteld door ARC bv.¹ De volgende vragen zijn hierin opgenomen:

- 1 *Hoe is het gesteld met de gaafheid van het bodemarchief ter plaatse, zowel in de horizontale als in de verticale zin?*
- 2 *Hoe is het gesteld met de conservering van het vondstmateriaal?*
- 3 *Is er een relatie te leggen tussen de mobilia en de grondsporen?*
- 4 *Wat is de aard en de ouderdom van de aangetroffen archeologische sporen en strekken deze zich over de hele onderzoekslocatie uit?*
- 5 *Hoe zeldzaam zijn de aangetroffen sporen binnen de archeoregio en hoe groot is de informatiewaarde?*
- 6 *Biedt de locatie mogelijkheden om het toenmalige landschap en de exploitatie daarvan te reconstrueren?*
- 7 *Welke graad van waardering dient aan het onderzoeksgebied gegeven te worden?*

1.4 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied bevindt zich ten noorden van Fraamklap, oostelijk van de Onderdendamsterweg en het Boterdiep (zie afb. 1). Ten zuiden van het gebied ligt een oude meander van het Boterdiep. Het onderzoeksgebied is ca. 6 ha groot en bestaat uit drie percelen grasland die door sloten van elkaar gescheiden zijn. Alle percelen worden doorsneden door drainagebuizen die op ca. 50 – 75 cm beneden het maaiveld liggen.

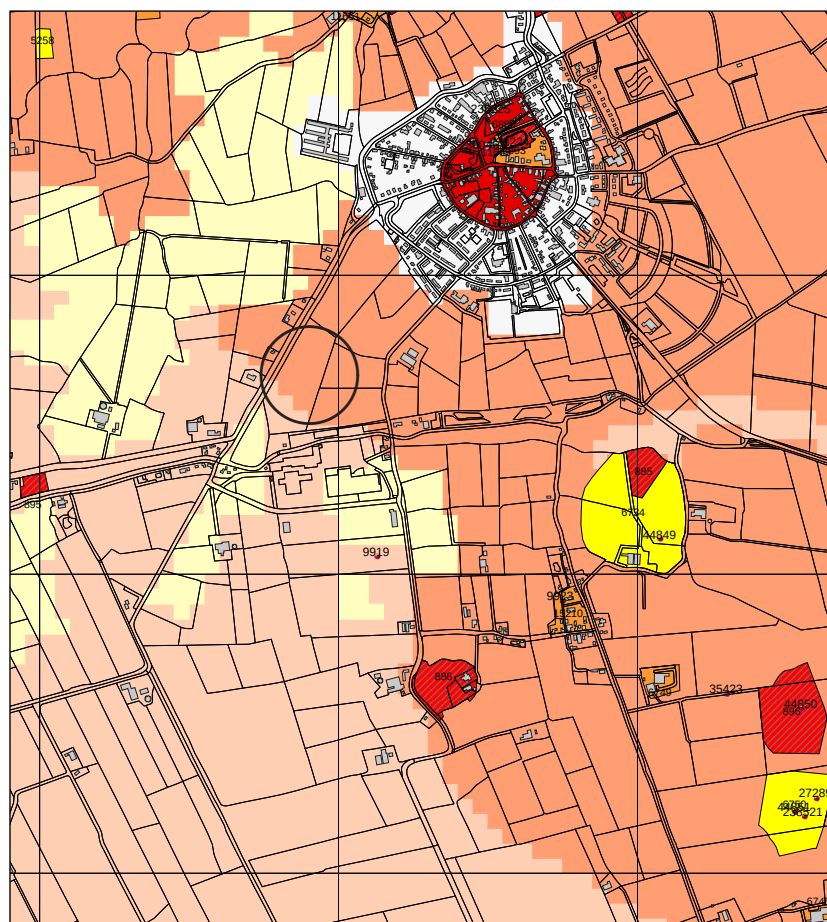
1.5 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004-125
Provincie	Groningen
Gemeente	Loppersum
Plaats	Fraamklap
Toponiem	Fraamklap
Kaartblad	7B
Coördinaten	237.874/595.710
Periode	–
Type object	–
Type bodem	Klei
Geomorfologie	Kweldergronden

1.6 Werkwijze

Het onderzoek is uitgevoerd conform de eisen en normen zoals gesteld in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie 2.0 (LS01 t/m LS05 en VS03), opgesteld door het ministerie van OC&W. Om de doelstelling te kunnen verwezen-

¹Programma van Eisen IVO proefsleuven Fraamklap, gem. Loppersum, opgesteld 17-06-2004, opsteller drs. C.G. Koopstra, ARC bv.

Legenda

- GRID_1KM
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)

WAARNEMINGEN

MONUMENTEN

- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde

IKAW

- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd

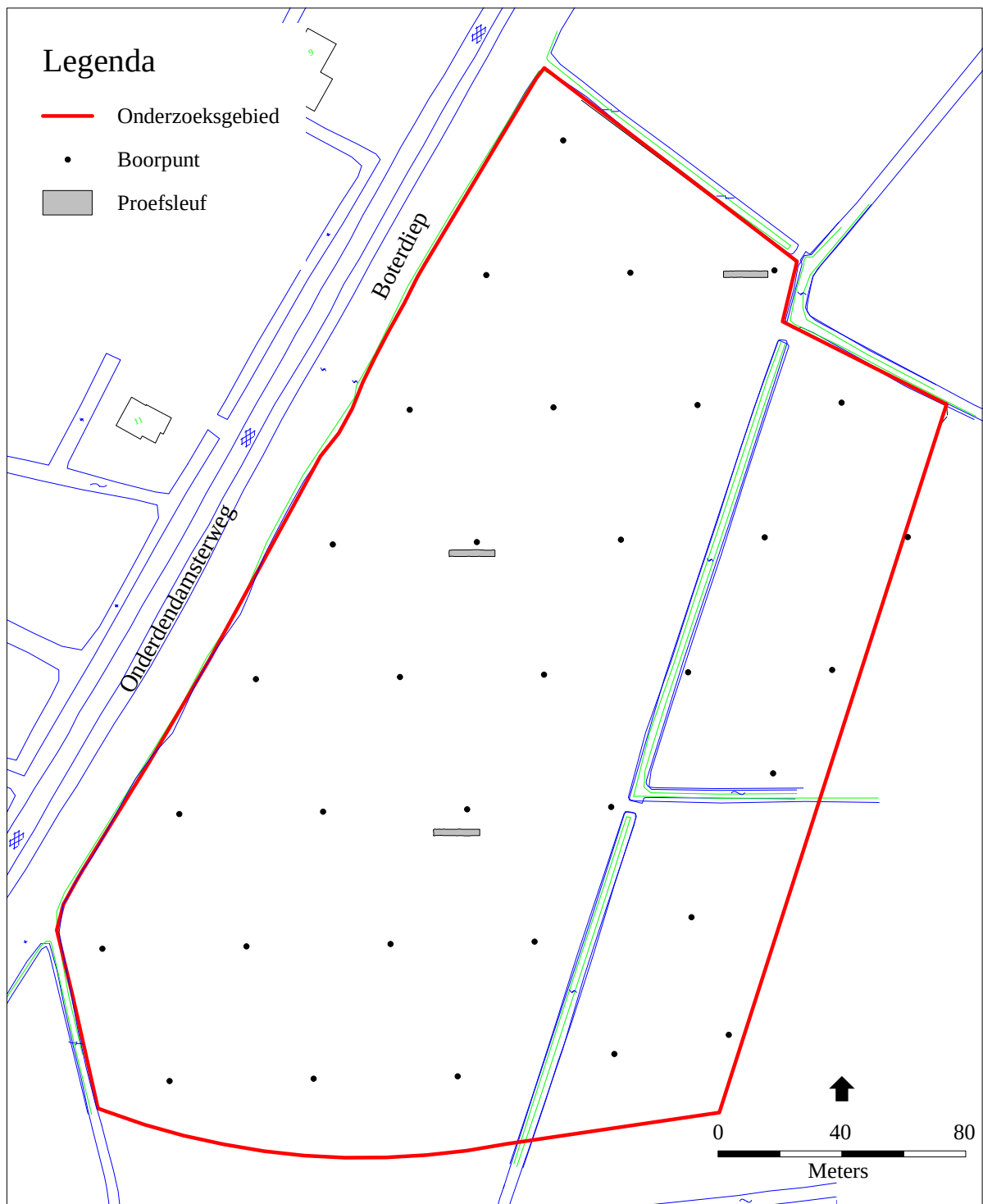
0 500 m

ROB
ArchisII

Afbeelding 1 Fraamklap en omgeving met daarop aangegeven de IKAW waarden en archeologische monumenten. De cirkel geeft de ligging van het onderzoeksgebied weer. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 7 april 2004.

Afbeelding 2 Het onderzoeksgebied met daarop aangegeven de proefsleuven en de boorpunten. Kaart: B. Schomaker.

lijken zijn op het onderzoeksterrein drie proefsleuven gegraven. De afmeting van de proefsleuven bedraagt 15×2 m. De sleuven zijn in twee vlakken opgegraven met een rupskraan met een 2 m brede graafbak. In totaal is 180 m^2 onderzocht (afb. 2). Tijdens het aanleggen van de vlakken is gelet op vondstmateriaal, wat – indien aanwezig – per segment van 5 m is verzameld. De vlakken zijn, waar nodig, handmatig opgeschaafd. De vlakken zijn per spoor onderzocht op archeologisch vondstmateriaal, waarbij gebruik is gemaakt van een metaaldetector. De hoogtes van de vlakken en grondsporen zijn bepaald ten opzichte van het NAP. Bij de digitale gegevensverwerking is gebruik gemaakt van Dig-it. De vlak- en profieltekeningen zijn gedigitaliseerd met behulp van Mapinfo.

2 Resultaten

2.1 Proefsleuf 1

De eerste proefsleuf is gegraven in het noordelijke deel van het onderzoeks-terrein, op $0,40 \text{ m} + \text{NAP}$. Tijdens het trekken van de vlakken is geen archeologica aangetroffen. Ook de vlakken zelf bevatten geen vondsten en geen archeologische grondsporen. In het eerste vlak, op gemiddeld $0,41 \text{ m} - \text{NAP}$, bestonden de sporen uit recente drainaigesleuven en de in de boringen al aangetoonde vegetatielaag. Het tweede vlak, net onder de vegetatielaag, op $0,49 \text{ m} - \text{NAP}$ bevatte alleen nog sporen van de drainage. Het vlak bestond verder uit een natuurlijk pakket grijze klei.

Het profiel laat een opbouw zien van (boven naar onder) een bouwvoor van circa 30 cm, daaronder een bruingrijze klei, overgaand in een lichtbruine klei. Op gemiddeld $0,38 \text{ m} - \text{NAP}$ bevindt zich de vegetatielaag van circa 10 cm dik. Hieronder ligt grijze klei. Een metersectie van het profiel is iets verder verdiept, waaruit duidelijk werd dat onder de grijze kleilaag, op circa $0,80 \text{ m} - \text{NAP}$, zich een blauwe klei met zandbandjes bevindt. Na afloop van het graafwerk zijn de vlakken getekend, gefotografeerd en beschreven het noordprofiel is eveneens gedocumenteerd.

2.2 Proefsleuf 2

De tweede proefsleuf is aangelegd op ongeveer het midden van het onderzoeks-terrein op $0,50 \text{ m} - \text{NAP}$. Tijdens het trekken van de vlakken is geen archeologica aangetroffen. Ook de vlakken zelf bevatten geen vondsten en wederom geen archeologische grondsporen. In het eerste vlak, op $0,29 \text{ m} - \text{NAP}$, bestonden de sporen uit recente drainaigesleuven, een recente sloot in de zuidoosthoek van de sleuf en de vegetatielaag. De recente datering van de sloot kan worden afgeleid uit het feit dat uit het oostprofiel duidelijk bleek dat deze sloot direct onder de bouwvoor al zichtbaar was. Ook de oostwest oriëntatie van deze sloot, die gelijk is aan de huidige indeling van het gehele terrein leidt tot deze conclusie. Vondstmateriaal werd ook in deze sloot niet aangetroffen. Het tweede vlak, net onder de vegetatielaag, op $0,39 \text{ m} - \text{NAP}$ bevatte enkel sporen van de drainage en de sloot. Het vlak bestond een natuurlijk pakket grijze klei (afb. 3).

Het noordprofiel was direct vergelijkbaar met dat uit proefsleuf 1 en bestond uit een bouwvoor van circa 30 cm, daaronder een bruingrijze klei, overgaand in

Afbeelding 3 Het aanleggen van de proefsleuven. Foto: S.J. Tuinstra.

Afbeelding 4 Kuil in het profiel van proefsleuf 3. Foto: S.J. Tuinstra.

een lichtbruine klei. Op gemiddeld 0,27 m –NAP bevindt zich de vegetatielaag van circa 10 cm dik. Hieronder ligt grijze klei. Na afloop van het graafwerk zijn de vlakken getekend, gefotografeerd en beschreven en het noordprofiel is gedocumenteerd.

2.3 Proefsleuf 3

De derde proefsleuf is gegraven in het zuidelijke deel van het onderzoeksterrein op 0,50 m +NAP. Tijdens het trekken van de vlakken is geen archeologica aangetroffen. Ook de vlakken zelf bevatten geen vondsten en weinig sporen. In het eerste vlak, op 0,14 m –NAP, bestaan de sporen uit recente drainaiglesleuven en een rechthoekige kuil. Deze kuil werd doorsneden door de drainage. De kuil was tijdens het trekken van het vlak al direct onder de bouwvoor zichtbaar. Het tweede vlak, net onder de vegetatielaag, op 0,30 m –NAP, bevatte wederom sporen van de drainage en de kuil. Het vlak bestond verder uit een natuurlijk pakket grijze klei. De kuil is gecoupeerd, waaruit bleek dat het hier een rechthoekig uitgegraven spoor betrof van circa 1 m diep, die door de vegetatielaag heen was gegraven. Het doorspitten van de kuil leverde geen vondstmateriaal op. Ook deze kuil is vermoedelijk van vrij recente datum (afb. 4).

Het noordprofiel liet eenzelfde opbouw zien als de voorgaande, namelijk een bouwvoor van circa 30 cm, daaronder een bruinigrijze klei, overgaand in een lichtbruine klei. Op gemiddeld 0,12 m –NAP bevindt zich de vegetatielaag van circa 10 cm dik. Hieronder ligt grijze klei. Na afloop van het graafwerk zijn de vlakken getekend, gefotografeerd en beschreven en het noordprofiel is gedocumenteerd.

3 Conclusie en aanbeveling

Archeologisch gezien is het resultaat van de opgraving te Fraamklap teleurstellend. Er is in de proefsleuven geen archeologica aangetroffen en er zijn geen sporen van eventuele vroegere activiteiten. De vragen uit het PvE kunnen dan ook maar ten dele beantwoord worden:

- 1 *Hoe is het gesteld met de gaafheid van het bodemarchief ter plaatse, zowel in de horizontale als in de verticale zin?*
Het terrein is slechts licht verstoord, voornamelijk door de drainaige en een enkele sloot. De bodemopbouw is in alle opzichten gaaf.
- 2 *Hoe is het gesteld met de conservering van het vondstmateriaal?*
Niet van toepassing.
- 3 *Is er een relatie te leggen tussen de mobilia en de grondsporen?*
Niet van toepassing.
- 4 *Wat is de aard en de ouderdom van de aangetroffen archeologische sporen en strekken deze zich over de hele onderzoekslocatie uit?*
Alle aangetroffen sporen zijn recent en strekken zich over het gehele terrein uit.
- 5 *Hoe zeldzaam zijn de aangetroffen sporen binnen de archeoregio en hoe groot is de informatiewaarde?*
Niet van toepassing.
- 6 *Biedt de locatie mogelijkheden om het toenmalige landschap en de exploitatie daarvan te reconstrueren?*
Het bodemarchief is gaaf, een reconstructie van het landschap en zijn exploitatie behoren zeker tot de mogelijkheden.
- 7 *Welke graad van waardering dient aan het onderzoeksgebied gegeven te worden?*

Archeologisch gezien moet het terrein als laag gewaardeerd worden.

Als belangrijkste resultaat kan gemeld worden dat de bodemopbouw te Fraamklap niet is verstoord, en dat de in het booronderzoek aangetroffen laklaag/vegetatiehorizont overal in de proefsleuven duidelijk aanwezig is. Deze laag bevindt zich op een diepte van 70 tot 90 cm onder het maaiveld

Weliswaar is maar een klein gedeelte van het terrein nu onderzocht, maar gezien het totale ontbreken van archeologica is het onwaarschijnlijk dat zich op het terrein een archeologische vindplaats bevindt. Gezien de beperkte omvang van het onderzoek is het echter wel mogelijk dat er in het terrein nog sporen van kleinschalige activiteiten te vinden zijn. Het is mogelijk dat het onderzoeksterrein als weidegrond in gebruik geweest, waarbij de bijbehorende bewoning elders gezocht moet worden.

Tijdens het veldwerk bleek dat de ontgravingsdiepte van het terrein beperkt zou blijven tot circa 40 cm (mond. med. uitvoerder Tauw bv). Hierbij blijft deze ontgravingsdiepte nog ca. 30 tot 50 cm boven de vegetatiehorizont. De hieruit voortvloeiende geringe verstoring, gecombineerd met de lage archeologische waarde van het terrein, maken dat verder archeologisch onderzoek wordt afgeraden. Het terrein kan daarom worden vrijgegeven voor de bouw van het geplande baggerdepot.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A., 2000. *Landschappelijk Nederland*. Assen (Fysische geografie van Nederland).
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Huis in't Veld, J.Y., 2004. *Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van een bureau- en booronderzoek bij Fraamklap, gemeente Loppersum (Gr)*. Groningen (ARC-Rapporten 2004-19).